

A MI NEMZEDÉKÜNK

ÉRTEM ALATTA az erősen negyven felé menetelő harmincéveseket. Közöttük többen kifogásolták a fiatalságról írt legutóbbi cikkemet¹ és szememre vetették, hogy elfogult vagyok a húszévesekkel szemben, viszont túlságosan szigorúan ítélem meg a magam nemzedékét. Mindenekelőtt szeretném elkerülni azt a látszatot, mintha túlságos jelentőséget tulajdonítanék a generációs felfogásnak, mely társadalmunkat a nagy magyar feladatok szempontjából élesen megkülönböztethető nemzedékekre osztja. A jelen cikknek sem célja ezt a felfogást erősíteni, de viszont nem hunyhatunk szemet a vitathatatlan különbségeken csak azért, mert egyesek vagy akár egy egész nemzedék érzékenységét érintik. Valami okának mégis csak lenni kell az emberekben, társadalmi osztályokban, sőt merem állítani, nemzedékekben is annak, hogy nem tudjuk előbbre vinni belső politikai, gazdasági és szociális megújulásunk ügyét. Bizonyos, hogy ezért még nem lehet felelőssé tenni a harmincéveseket, de már sajnos kiábrándító szimptomákat is látunk és ezek jogosulttá teszik annak a kérdésnek felvetését, hogy ezek a kedvezőtlen jelenségek milyen mértékben jellemzőek erre a nemzedékre, melynek a végzet egy nemzet legtragikusabb éveiben heroikus szerepet szánt. A húszéves fiatalság még csak ígéret, bár sokak szemében komoly, biztató ígéret. A jó véleményre rászolgált olimpiai teljesítményével is. A mi nemzedékünk, a harmincas viszont már belekóstolt a közéletbe s a közvélemény nagy várakozása kíséri szereplését. Ezért talán nem lesz hiábavaló, ha egyiket vonással megelevenítjük azt az elmosódó képet, melyet az olvasó előző cikkünkben alkothatott magának erről a generációról, mely a nyilvánosság előtt — részben a napisajtó ellentétes és egyoldalú megítélése alapján — merőben hamis színben jelenik meg.

Visszapillantással kell kezdenünk. Az előző évtized közepe táján hallatta nemzedékünk először a hangját. Ekkor már olvadozott az a nagy dermedtség, mely a háborút és forradalmakat követő első évek alatt a társadalom minden rétegének — az ifjúságnak — a lelkét is megülte és cselekvését megbénította. Az ellenforradalom időszakát, bármilyen romantikus szint kapott is azóta, nem vehetjük komolyan, mert ami akkor történt, nem volt egyéb a felszabadultság ösztönös, de meddő kitörésénél, egy idétlen forradalom reakciójánál, melyben komoly belső programúnak s még inkább céltudatos cselekvésnek nyo-

¹ L. A húszévesek. Magyar Szemle 1936. júliusi szám.

mát sem fedezhetjük fel. Mindenki örült, hogy megszabadultunk a rémuralomtól, de mikor már túlvoltunk e keserű öröm rövid periódusán, mindenki tehetetlenül roskadt össze a tengernyi feladat súlya alatt. Az ifjúság is mintha kimerítette volna erejét Budaörsnél és Nyugatmagyarországon, a zsidókérdés felszínes kezelésén kívül alig-alig hallatott magáról. Szörnyű szociális helyzetében főleg két bűnbakot látott: a zsidót és Trianont. Mindkettővel szemben tehetetlen volt. Az egyiket még ütött néha-néha, inkább elkeseredésében, mint azt remélve, hogy segíthet vele sorsán vagy az országon. Trianont illetőleg pedig ő is várta a csodát, mely visszaadja elszakított területeinket s vele egy jobb élet lehetőségét.

Ez a várakozás, melyet táplált az a jelszó is, hogy az idő nekünk dolgozik és a konszolidáció munkáját semmivel sem szabad zavarni, évekig lekötötte az ifjúság energiáját, lelohasztotta harci szellemét és önérzetét is. Csak a húszas évek közepe táján, amikor a külföld egyes államaiban az ifjúság már egy új világ ígéretével lépett fel s követelte — néhol ki is vívta — jogait, eszméltünk fel arra, hogy a mi ifjúságunk teljesen hiányzik a fórumról és az események alakulására, de saját sorsának irányítására sincs semmi befolyása. Különösen az olasz giovinezza példája hatott s irigykedve, de egyben bámulattal szemléltük a fasizmusban magára talált olasz ifjúság nagyszerű munkáját. Miért éppen a magyar ifjúságnak kell alárendelt helyzetben lenni — mondogattuk —, amikor éppúgy kivette részét a megpróbáltatásokból és a véráldozatból, mint bármely nemzet fiatalsága vagy bárki ebben az országban. Ha jó volt a lövészárokból, ahol „letette az élet nagy vizsgáját“, miért ne lenne jó ott is, ahol az ország sorsát intézik.

Ezzel nemzedékünk kilépett hallgatag passzivitásából. Az „Új Élet“ című folyóirat,¹ mely 1926-ban indult meg, volt első komolyabb megnyilatkozása. E szerény kis lapban még alig találjuk nyomát a generációs ellentéteknek. A cél vele az volt, hogy legyen egy orgánus, melyben az új nemzedék „hangja, vágyai, törekvései nyernék megnyilatkozást“, hogy elmondhassa „véleményét a magyar élet minden problémájáról“ és megmutathassa „az evezőrudaknál lévőeknek, hogy nincs mit félniök a fiatalok előretörésétől...“ „Nincs mit tartani attól“, hogy hangja „úgy erőben, mint tónusban és tartalomban elűt a megszokott félszázados melódiáktól.“ „A fejlődés örök logikája az, hogy az atyák világát ostromolják a fiúk, csak azért, hogy egykor majd ők is defenzívába szoruljanak az utánuk következőkkel szemben.“ Nem lehet mondani, hogy ez forradalmi hang lett volna, mely mindent elsöprő fenyegetéssel egy új világ jövetelét hirdette. Inkább a keserűség szava szól a következő mondatban is: „A friss feszülő karok, messzeségre vágyó szemek hiába várják, hogy az evezőkhöz kerüljenek, hiába áhítozzák a magyarság előtt feltáruló végtelen távlatokat, a „beati possidentes“ elhalkítják e generáció hangját a magyar élet nagy muzsikájában és elvitatják tőle az élet, a jövő, az érvényesülés primitív feltevéleit.“

Elsősorban tehát az érvényesülés kérdése uralja nemzedékünk első megnyilatkozásait. Az ifjúság vezetői leginkább ezt sérelmezték,

¹ Az alábbi idézeteket lásd e folyóirat r. számában.

a külföldi példákból is kevésbé az elvi és világnézeti harc ragadta meg figyelmüket, mint az a tény, hogy amott a fiatal erők komoly szerepeket kaptak és nagy karriereket futottak meg. Az elnyomottság érzése tört inkább elő, mint az a meggyőződés, hogy a nemzet életében mélyreható változásokat kell előkészíteni. A szociális feszültség tehát erősebb volt, mint az ellentét az öregek és fiatalok felfogása között. Az „Új Élet“ is a szociális elégtelenségben látja a veszedelmet. „A magyar élet mai irányítói mintha nem ismernék fel, mily óriási veszedelem fenyegeti az országot és a társadalmat az ajtó előtt álló generációk bőjtöltetésével és mily katasztrófa szakadhat ismét a nemzet nyakába, ha azokat a mérhetetlen eszmei és erkölcsi erőket, amelyeket a háború és a forradalmak vetettek felszínre e nemzedék lelkében, gyűlni, feszülni hagyják a küszöb előtt. Ezek az energiák végzetes kázánrobbanást idézhetnek elő, ha nem gondoskodunk idejekorán a levezetésükről és hasznosításukról, de áldásos, alkotó, emelő és feszítő erőkké alakulhatnak át, ha okos előrelátással, céltudatos terv szerint vezetjük be őket a nemzet organizmusába.“ Ebből következik, hogy nem kell mást tenni, mint pozíciókat adni a fiataloknak, biztosítani számukra az érvényesülést, legott megszűnik a baj és megoldódik vele az ifjúság problémája is.

Igen, de mi lesz az országgal? Ha az ifjúság ilyen könnyen hagyja „levezetni és hasznosítani energiáit“, kitől várja a nemzet megújodását? Ehhez nem elég, hogy fiatalok kerüljenek vezetőállásokba, szükséges, hogy tudják, mit akarnak. Már pedig a mi nemzedékünk nem tudta. „Új stílus, új társadalom, új gazdaság, új politika, új ország“ mind nagyon szép, de még általánosságoknak is kevés és ilyen programm mellett alig hihette el bárki is, hogy „a magyarság sorsa csak akkor kerül biztos révbe, ha az ország vezetését a háború és forradalmak tisztító tüzeiben testileg, lelkileg és erkölcsileg újjászületett fiatal generációk veszik a kezükbe“. Különösen amikor az ifjúság mozgalma ilyen őszinte vallomással kezdődik: „Nem tudjuk, hogy mit akarunk. Csak azt tudjuk, hogy akarunk valamit. Valami mást, ami van. Mert erről tudjuk, hogy nem jól van. Hogy miért nem jó, hol nem jó, hogy lesz jó — íme ezt keressük. Ki tudja megtaláljuk-e? Ez nem is fontos. Fontos az, hogy keressük. És higgyünk abban, hogy megtaláljuk.“

Ilyen volt a kezdet tíz esztendővel ezelőtt. Azóta némi változások történtek a mi nemzedékünk sorsában is és megvilágítanak bizonyos összefüggéseket az első tétova lépések és a későbbi fejlemények között. Az „Új Élet“ természetesen nem jelképezte az egész ifjúságot, de mint az „ébredés“ első jele és az erjedés megindítója, jelentős tényező volt a harmincévesek mozgalmában. Mindenesetre érdekes, hogy az a szellem, amely benne megnyilatkozott, hogyan érvényesült később a gyakorlatban és mennyiben volt alkalmas arra, hogy nemzedékünk törekvéseinek irányt szabjon.

VOLTAKÉPPEN ALIG LEHET mozgalomnak nevezni nemzedékünk első lépéseit. Azok az idők nem kedveztek a szervezkedésnek. Még nagyon erős volt a konszolidációs egység gondolata, melyet szigorúan

értelmeztek. A keresztény és nemzeti irány kereteit úgyszólván teljesen kitöltötte, úgyhogy aki olyan programot hirdetett, amely nem egyezett az uralkodó konzervatív politikával, könnyen gyanúba keveredhetett. Hamar ráfogták, hogy felforgató, radikális, ami akkoriban még erősen megbélyegző volt. A fiatalság nehezen talált magára. Ízig-vérig nemzeti érzésű volt, de emellett érezte azt is, hogy a nagy magyar feladatokat nem lehet folytonos halogatással megoldani. Sokáig tévelygett kétségei között, mert nem akart sem nemzetietlennek, sem radikálisnak látszani azzal, hogy szembeszáll az uralkodó felfogással. De nem is mert ilyen lépést tenni, mert egyrészt még hiányzott hozzá az önbizalma, másrészt joggal féltették tagjai azokat az apró pozíciókat, melyekből életüket tengették. Első megnyilatkozásaik ezért olyan bátortalanok, óvatosak, általánosságba veszők, gyakran semmitmondók. Lapjaikban is visszatükröződik ez a határozatlanság s inkább az ifjúság érvényesüléséért szállnak síkra, mint eszméikért. Természeti törvényszerűsége (nemzedékváltás) való hivatkozás mindenestre veszélytelenebb volt, mint pl. egy nagybirtokos színezetű államban új föld-reform hirdetése. Ha néha mégis egy-egy kényesebb kérdéstről esett szó, rendszerint teoretikus ködbe burkolva jelentkezett a cikkíró vagy előadó felfogása.

Ilyen körülmények között természetesen a szervezkedési kedv is nyomott volt. Az 1926-ban alakult Nemzetpolitikai Társaság érdemleges működését egyelőre meg sem kezdette, sőt folyóirata, a fent idézett „Új Élet“ is, mely biztató kezdettel komoly lapnak indult, alig egy esztendő elteltével megszűntette megjelenését. Egyedül az 1925-ben alakult Bartha Miklós Társaság képviselte akkor a fiatalabb nemzedéket, melyből „Bartha Miklós-szerű kemény, meg nem alkuvó, kíméletlen, de saját vérét feltűnően óvó magyarokat“ akart kiválasztani. Érdekes, hogy elutasította a generációs felfogást s helyette faji és szociális alapra helyezkedett. Sok egészséges és figyelemreméltó gondolatot vetett fel, bár gyakran nagyon romantikus elképzelésben. Igen jó, főleg Ady, Móricz és Szabó Dezső nyomán járó fiatal írógárdával rendelkezett s ebben még jóval később sem vetekedhetett vele az újabb nemzedék egyetlen más alakulata sem. Kétségtelen jelentősége, hogy a magyarság életkérdéseivel ez az egyesület foglalkozott a fiatalok körében először rendszeresen és komolyan, de inkább teoretikusan. Hatása a későbbi mozgalmakra elvitathatatlan és határozottan termékenyítőbb volt, mint a belőle sarjadt politikai párté a rokon szervezkedésekre.

Új szint hozott nemzedékünk mozgalmába a Wesselényi Reform Klub rövid szereplése. Mindnyájan éreztük, hogy az ifjúság fokozottabb aktivitására van szükség, akár tetszik ez a hatalomnak, akár nem s ha szükséges, áldozatoktól sem szabad visszariadni. „Mi nem menekülünk elméletek kényelmes fellegrárába, vallottuk, hanem sajtóban, gyűléseken, ha kell a közmegevetés és közfelháborodás felidézésével állunk őrt, ha valahol a kisemberek érdeke helyett mágnások, nagybérlők, bankok vagy üzleti vállalkozások érdekét helyezik előtérbe.“ Emlékszem még, milyen hatalmas lelkesedés fűtötte a klub minden összejövetelét. Mintha most egyszerre akart volna kirobbanni az

ifjúság évek óta lefojtott energiája, olyan túlradó lendülettel követelte a reformokat. Nem Széchenyi, nem is Kossuth volt az ideát, hanem a fékezhetetlen temperamentumú Wesselényi, „az első magyar úr, aki felszabadította jobbágyait“. A parasztság sorsa, mely egy rosszul sikerült földreform, a hanyatló konjunktúra és érdekeinek elhanyagolása következtében megint rosszabbra fordult, ragadta meg elsősorban képzeletét. A mi viszonyaink között szokatlan bátorsággal hirdette egy új, becsületesebb földreform szükségességét, pedig az ilyen gondolat abban az időben még merényletszámba ment, amiért bőven kijárt a fölforgatás vádja. Milyen megütközést keltett a sajtóban, sőt a közvélemény egyes rétegeiben is az a memorandum, amelyet 30 katolikus tagjának aláírásával a hercegprímáshoz intézett, kérve az egyházi birtokok kisbérletekbe adását! Hasonló memorandumot tervezett az OMGE-hoz, Kecskemét, Debrecen városához, Eszterházy és Festetics hercegekhez, de ezek elküldésére már nem kerülhetett sor, mert a hatóság azon a címen, hogy alapszabályai még nem hagyattak jóvá, megtiltotta a Klub működését.

Ez a rövid fél esztendő nemzedékünk mozgalmának romantikus időszaka volt. Hiányzott minden tervszerűség, program és szervezethez, hiszen maga a keret is inkább jelképes, mint tényleges egyesülésre mutatott. Tagja lehetett mindenki, aki mentnek érezte magát a „munkapárti, álghentry hatásoktól“, az „ócska jakobinus liberalizmustól“, nem különben a „forradalmi szociáldemokráciától“, aki „őre akart lenni a paraszterdekeknek“, aki kész volt az egész magyar közéletet minden berendezésével együtt „átolni egy új, bátor agrár-demokrácia vágányára“, „keresni az együttműködést a testvéremzeti-ségekkel“ és hitt „a keleteurópai kis népek összefogásában“. Ezt a kis csapatot nem a szervezethez, hanem a lelkesedés, a szó nemes értelmében reformokért hevülő idealizmus tartotta össze. Ilyen lehetett a múlt század közepének reformifjúsága. Rapszódikus kezdeményezéseit a segíteni akarás tiszta humanizmusa hatotta át. Egyszer Szeged várost figyelmeztette kisbérelőinek helyzetére, másszor a badacsonyi bányászok érdekében emelt szót. Sokkal rövidebb ideig élt, semhogy komolyabb eredményt érhetett volna el. Még leginkább a parasztság kérdésének s vele egy jobb földmegosztás gondolatának népszerűsítésére sikerült közrehatnia. Kár volt eltiporni ezt a szép és lelkes mozgalmat, melyben az ifjúság legnemesebb énjét mutatta.

A Wesselényi Reform Klub „mártíriuma“ rávilágított a mozgalom hibáira. Be kellett látni, hogy a lelkesedés és idealizmus önmagában nem elég: főleg szilárdabb keretre és szorosabb tömörülésre van szükség. A jóváhagyott alapszabályokkal rendelkező Nemzetpolitikai Társaságban alkalmas keret kínálkozott. Tényleg 1930-ban a Társaság a hontalanná vált wesselényistákkal és a működését szüneteltető Bartha Miklós Társaság tagjainak egy részével kiegészülve megkezdte tevékenységét. Alaptónusát a Társaság régi tagjai, nemzedékünk idősebb, higgadtabb elemei adták meg, dinamizmusát a wesselényisták csoportja kölcsönözte, míg Bartháék a teoretikusokat szolgáltatták. Ez a jelentékeny egyesület sem dolgozott ki munkaprogramot, noha célul tűzte ki, hogy „reformgondolatait kolostori elzárkózás helyett nyilván-

nosság elé tárva, a nemzeti közvéleménynek egyik alakító tényezője“ legyen és „szervezett aktivitással“ vívja ki a „magyar közélet és társadalmi berendezkedés elmaradhatatlan revízióját“. „Egyaránt távol érezzük magunkat — hirdette — a kapitalizmus kegyetlenségétől és a szocializmus kietlenségétől.“ „Meggzűntetni kívánjuk a közélet olyan tagozódását, amely szimpla bal- és jobboldalra csoportosítással a középben őrlődő nemzeti társadalmat megfosztja képviselőtétől.“ Ebből látható, hogy tagjai közéleti szerepre készültek, amit mutatott az is, hogy összejövetelein túlnyomókig gyakorlati politikai kérdésekkel foglalkozott. Emelkedett színvonalon mozgó vitaüléseit mindig igen nagy érdeklődés kísérte s úgy látszott, hogy a Társaságnak sikerűlni fog a fiatalabb nemzedék jobb elemeit — a fővárosban és a vidéken is — összefogni és rövidesen olyan programot kidolgozni, mely törekvéseit tisztán ég világosan tárja a közvélemény elé. Erre azonban nem kerülhetett sor. A személyi ellentétek és a politika — minden jobb sorsra érdemes magyar mozgalom eme kettős veszedelme — csakhamar megbontotta a Társaság amúgyis laza egységét. A tagok egy része személyi okból kivált, a bentmaradottak érdeklődését pedig inkább az időközben változáson átment politikai helyzet kötötte le, mint a törekvés a Társaság szervezetének és tevékenységének továbbfejlesztésére.

Nemzedékünk mozgalma új állomásához érkezett 1935 elején. A fiatalság úgy érezte, hogy történelmi fordulat előtt állunk, mely nemcsak az általa hirdetett eszmék diadalát jelentheti, de vele az első döntő lépést is a régen sürgetett nemzedékváltás felé. Még egyszer lázas lelkesedés kerítette hatalmába az ifjúság széles rétegeit, melyek a „reformnemzedék“ gondolatában egyesűlve bontottak zászlót ama nevezetes vigadóí nagygyűlésen. Egyszerre kiderűlt, hogy úgyszólván semmi különbség nincs a közben felszaporodott szervezetek között, mindnyáján egyetértének a nagy magyar feladatok sürgősségében s eddig csupán személyi kérdések választották élőkét egymástól. A reformnemzedék tehát egyrészt a fiatalság egységét akarta dokumentálni a főbb elvi kérdésekben, másrészt erejét csillogtatta meg a hatalom birtokosai felé.

Csakhamar kiderűlt azonban, hogy baj van az erővel és a programmal egyaránt. Az ifjúság reményeiben túlmagasra hágott, onnan lelépni nem, csak lezuhanni lehetett. Mire magához tért, már vége volt a konjunktúrának s összetört reményei között csalódottan látta, hogy túl nagy árat kellett fizetnie hiszékenységeért. A nemzedékváltás néhány szerény mandátumra zsugorodott, ereje szétforgácsolódott, programjáról pedig kitűnt, hogy ilyen tulajdonképpen nem is volt. Elhamarkodta a dolgát. Mindenképpen készűletlenül találták az események, amelyeket még hozzá tévesen ítelt meg. Már csak, amikor késő volt, eszmélt rá, hol vesztette el a játszmát.

A legnagyobb csapás hitét érte. Igen komoly fordulatnak kell jönni, hogy ez a nemzedék a maga tömegében újra megmozduljon. Nem túlságos kitartásra vall nála, hogy az elműlt tíz esztendő küzdelmei és csalódásai egészen kimerítették. Nagy része lemondott arról, hogy azok az eszmék, amelyekért lelkesedett, még az ő életében megvalósuljanak. Most már inkább saját jövőjének biztosítására törek-

szik. Nem is tagadja, hogy nincs más vágya, mint lehetőleg nyugodtan és minél kevesebb gonddal leélni hátralévő idejét. Különösen lesújtó az, hogy a fiatalabb írőnemzedék, amely kezdettől fogva élesztője volt a generációs mozgalmaknak és óriási szolgálatot tett a nemzet jobb ügyének, elkedvetlenedett és néhány kiválóbb tagja máris kikapcsolódott a munkából. Ezzel függ össze az a sajnálatos tény, hogy az „írói front“ néven ismert laza, de hatékony szövetség is felbomlott éppen most, amikor legnagyobb szükség lenne rá.

A különböző szervezetekben folytatódó mozgalom is sokat veszített lendületéből. Több az egyesület, de kisebb bennük az élet. A közös munkára irányuló készség nem hiányzik ugyan, de annál inkább az energia, mely ezt megvalósíthatná. Az amúgy is túltengő egyesületi élet még tovább forgácsolódik szét apró, névtelen mozgalmakra, melyeket egy-egy nekikeseredett ember indít legtöbbször jószándékú, de ködös célzattal, a tömeg azonban érzéketlen marad. Ma már ahány nyugtalan, jövőért aggódó ember, annyi „tábor“. Emellett tanácsatlanság és tehetetlenség az egész vonalon. Csak mélységes szánnal lehet nézni nemzedékünk e kínos vergődését.

Az ELMÚLT TÍZ ESZTENDŐ kísérletezésein és küzdelmein végigtekintve, bizony kevés biztató momentumot találunk. Az eredmény pedig gyakorlatilag egyenesen siralmas. Az egyirányú, de szervezetileg széttagolt mozgalmaknak, melyekből csak a jellegzetesebbeket mutattuk be, nem akadunk egyetlen olyan tényezőjére sem, amely nemzedékünk törekvéseit rendszerbe foglalta és özei cselekvésének határozott irányt szabott volna. Ma sincs olyan szervezet, amelyiknek jelentős súlya, ereje és tekintélye lenne. A Reformnemzedék sem ilyen — hiszen dacára közelmúlt közéleti kapcsolatainak, még alapszabályainak jóváhagyását is csak most tudta kieszközölni — s alig hihető, hogy erősen megtépázott nimbuszával a csalódott tömegeket még egyszer meg tudja mozdtítani. A szervezkedéssel tehát rosszabbul állunk mint valaha, mert a sok egyesület ellenére nemzedékünk lelki atomizálódottsága mellett messzire aligha juthatunk többé.

Nem volt nagy szerencséje ennek a nemzedéknek első közéleti szereplésével sem. Nincs meglepő a közvélemény, mely a nagy beharangozás után, ha nem is forradalmi tetteket, de mindenesetre nagyobb lendületet, több bátorságot és önállóságot várt volna. Még inkább elégedetlenek a vigadói nagygyűlésen megmozgatott tömegek, amelyek azt hitték, hogy a fiatalság előretörése új szellemet visz a közéletbe. Most már meg lehet állapítani, hogy a várakozás túlzott volt: ami történt, egyáltalán nem viseli magán a fiatalság jegyét, más szóval: a reformkorszak alkotásaihoz nem volt szükség az ifjúság közreműködésére. A „nemzedékváltás“ első lépése alig sikerült. Nem szégyen ezt bevallani, sokkal inkább hiba szépíteni, mint a Reformnemzedék teszi, amikor tagjai magatartását azzal menti, hogy azok „oly túlzottan szigorú pártfegyelem alá kerültek, mely megakadályozza, hogy eredeti elgondolásaikat hatékonyan képviselhessék“. A Reformnemzedék ezzel a kényszerű szépítgetéssel, melyet azonban a kívülállók másként ítélnék meg, nem használ saját

mozgalmának sem, mert a hibákat elkendőzéssel még sohasem sikerült korrigálni és nem is volna szabad ilyenre kísérletet tenni, különösen ha ezek a hibák olyan természetűek, hogy egy nemzedék jellemét helyezik kedvezőtlen megvilágításba. Elvégre, akik egy új Magyarország ígéretével lépnek fel, azoknak számolniuk kell a kockázattal is és nem lehet kettős játékot folytatni, ha arra kerül sor, hogy választani kell a karrier és az elbukással fenyegető harc között. Ez utóbbi mindenesetre kisebb szégyen, mint szavakban újítonak, tettekben pedig megalkuvónak lenni.

Tagadhatatlan azonban, hogy nemzedékünk már eddig is jó szolgálatot tett a magyar ügynek. Éltrevaló gondolatok felvetése és kimunkálása fűződik fellépéséhez. Egyesületi összejövetelein és lapjai hasábjain kristályosodott ki a korszerű nemzeti, szociális és gazdasági reformok tudata, mely aztán tovább hullámozott a közvéleményben és termékenyítőleg hatott a legfiatalabbak mozgalmára is. Félmunkánál azonban nem jutott tovább, mert elmulasztotta gondolatait rendszerbe foglalni és programmá emelni. Pedig ez előbbrevaló lett volna, mint az érvényesülés hangos követelése, melynek tónusa néha erősebb volt, mint a meggyőződés, mellyel reformeszméit hirdette. Különben: egy nemzedéknek, mely magát korszakot jelző reformokkal jegyezte el, nem hangoztatni kell, hogy érvényesülni akar, hanem kiharcolni azt. Másként azt a benyomást kelti, mintha néhány nyugtalanabb, hangadó ember ambícióinak kielégítésével a mozgalmat le lehet szerelni, amint erre nálunk — nem eredménytelenül — kísérlet is történt. Ugyanerre a sorsra jutottak a fiatalság hirdette reformgondolatok is. Ezek kisajátítása önmagában nem lett volna baj, ha azok tényleg meg is valósulnak. A Reformnemzedék így későn ébredt a valóság tudatára: programja már komoly érdeklődést nem tudott kelteni. Most tehát az a helyzet, hogy van program, de nincs tábor, amelyet meg lehetne vele mozgatni.

Az EDDIGI CSEKÉLY EREDMÉNYŰ próbálkozásokból mindenesetre okulást kell merítenünk. Ennek azonban nem szabad lemondásnak, beletörődésnek vagy féltreállásnak lenni. Bizonyos, hogy a harmincévesek már veszedelmesen közelednek ahhoz a korhoz, amikor az ember beleún a kísérletezésbe és inkább nyugalmasabb életre, mint mindig megújuló és legtöbbször reménytelennek látszó küzdelemre vágyik. Ennek a magyar nemzedéknek azonban más szerepet szánt a Gondviselés, semhogy ilyen kényelmes, megalkuvó életet választhasson. Nagy érdekek forognak itt kockán, melyek fokozott aktivitásra és további harcra kötelezik, még ha ez tagjai egyéni boldogságába kerül is.

Különösen az a fiatal írónemzedék nem engedheti meg magának az elkedvetlenedés és visszavonulás kényelmét, mely az utóbbi években már szinte közvéleményt teremtett a jobb magyar ügynek. Le kell most küzdeni az emberi gyengeségeket: a hiúságot, sértődöttséget, a megcsalás fájdalmát, bárhonnan ered is ez és új küzdelemre kell felkészülni. Óriási feladat vár erre a legfiatalabb tehet-

ségekkel kiegészülő szellemi elitre: neki kell kimunkálni és közvéleménnyé tenni a magyar sorskérdésekből desztillált új magyar ideológiát. Magyarországa úgy látszik, menthetetlenül belesodródik a világnézetek harcába, mely az európai népeket máris két, mind élesebben elkülönülő és szembenálló táborra osztja. Sokan azt tartják nálunk, hogy ebben a harcban, mely, tekintve a felek nagyon egyenlő erőviszonyait és a mérhetetlen gyűlölséget, nyílt kitérés esetén könnyen az európai civilizáció pusztulására vezethet, nekünk is határozott állást kell foglalnunk. Ez a felfogás legalább is erősen vitatható. Nem mintha a választás volna nehéz, ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy mit akarunk inkább: a bűn vagy az erény malmát, felfordulást vagy újjászületést. Az olyan beállítás, mely a jobb- és baloldaliság végtelenségig vitt kiclezésével a fasiszta vagy bolsevik diktatúra alternatívájához jut el: örültség és kész veszedelem, különösen mikor azt látjuk, hogy az emberiség máris ellenállhatatlanul e két szélsőség felé sodródik.

Nálunk a jobboldali világnézet még nem jegecesedett politikai rendszerre, többféleképpen értelmezett, zavaros fogalom, melynek védelme alatt sok gyanús ambíció tör az érvényesülés felé és a legbolondabb elgondolások tenyésznek. A tiszta ítéletű és nem jobb-vagy baloldali, hanem magyar meggyőződésű fiatal íróknak kell itt elsősorban sorompóba lépni és a társadalmat felvilágosítani a nemzet és a nép igazi érdekeiről. Nevezék jobboldali iránynak azt a rendszert, amelyet a nemzet választ, nem ez a lényeges. Mi már átéltünk egypár „újjás mletés“-t és tudjuk, hogy a világnézeti jelszavaknak — nálunk — mi az értéke és hányféleképpen lehet azokat magyarázni. A magyar íróknak kíméletlenül támadni kell minden kísérletet, mely akár idejét múlt, akár modem, divatos igék leple alatt el akarná sikkasztani vagy mellékvágányra akarná vinni az ország demokratikus átalakulásának ügyét, mintahogy ez jóegynéhányszor megtörtént már hazánk újabb történetében. A csüggedt, csalódott nemzetben ébren kell tartani vagy megint felébreszteni a hitet és felkelteni az érdeklődést a magyarság megcsúfolt létkérdései iránt. Nekik kell megtalálni a formát, mely hatásosabbá teszi erőfeszítésüket. Ha nem bírják már leírni, keressenek egy új kifejezést a rosszcsengésű „reform“ helyett, csak ne engedjék, hogy ez a nép megint közömbössé váljon — éppen ma—saját sorsával szemben. Nemzedékünknek minden hibáját megbocsáthatja az utókor, ha szellemi elitje ezeknek a feladatoknak meg tud felelni.

KERÉK MIHÁLY